

כתובת המערכת:
מודיעין עילית
מסילת יוסף 3/10
מל' - 9744220-08
דוא"ל לרשימת תפוצה:
rg5740@gmail.com

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

העלון מוקדש לעילוי נשמת שמואל בן מרים אליהו ז"ל ע"י הרב שלום שאול הי"ו גליון מס' 48 מכת תשע"ד

פרשת שמות

העלון מוקדש לעילוי נשמת רבינו הגדול מרן הגרע"י זצוקללה"ה, ובו חידושים על הפרשה מספריו, ויה"ר שיהיה מליץ יושר בעדנו ובעד כל ישראל

האומרים שמשנה רבינו נפטר בשבת, שהרי אמרו במדרש (פ' וילך) שמשנה כתב ביום פטירתו י"ג ספרי תורה, וכיצד יתכן שהיה זה בשבת. ותירץ השל"ה שמשנה עשה כן ע"י שם והשבעת קולמוס. ואם כן חולק הוא על הלק"ט, ולדעתו אין זה נחשב כמלאכה בשבת. ואעפ"כ כתב היביע אומר שאין בזה דחיה לענין הרמקול, כי שאני התם שאינו בדרך הטבע כלל, אבל כאן שהוא בדרך הטבע ודאי שחייב.

ב. והרב 'גזע ישי' (מע' א אות א) העלה שאסור לברוא בשבת אדם או בהמה ע"י השבעה בשמות הקדש, ולא אמרינן שזוהי גרמא בעלמא, כי עקימת שפתיו מעשה גדול הוא ואסור משום בונה. וכדבריו מוכח מדברי הלק"ט הנ"ל. וכן החיד"א בספר 'דבש לפי' (מע' מ אות ה) הביא דברי הלק"ט לדינא.

ור' חיים פלאגי ז"ל בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קפח) הביא דברי הגזע ישי וסייעו מדברי הלק"ט, ועפ"ז התיר להראות שמות הקודש מול הדליקה בשבת כדי שתכבה ותשקע האש. [ובשו"ת כרם חמר (חאו"ח סי' ג) תמה על הרב גזע ישי שאוסר לברוא בהמה בשבת ע"י השבעה בשמות הקדש, שהרי לא היתה מלאכה כזו במשכן].

[וראו לציין שבסוף דבריו כתב היביע אומר בשם הגרשז"א שדברי הרב עצי הלבנון וילקוט הגרשוני אינם נכונים במציאות, כי אין הדיבור והבל הפה מעוררים זיקי אש וניצוצי אור חשמלי, אלא גורמים רק להגברת הזרם שאין בו הבערה וכיבוי. ומ"מ הדבר אסור למעשה].

"ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו" (ד, כד)

פירש"י "לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נעש עונש מיתה. אמר ר' יוסי ח"ו לא נתרשל אלא אמר אמול ואצא

"ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו

בחול" (ב, יב)

רש"י (בפס' יד') פירש שהרגו בשם המפורש.

והנה כתב בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סי' יט') "בבואי מצרימה ראיתי כי בימים הנוראים ראש השנה ויום הכפורים, שהקהל רב בביהכ"נ, ובפרט בבתי הכנסת הגדולים שבעיר, משמיעים את התפלה לצבור ע"י רמקול, וכמו כן הרב הראשי מטעם המלך, נואם מדי שבת בשבתו ע"י הרמקול, ואין פוצה פה ומצפצף".

ושם דן בארוכה אודות השימוש ברמקול בשבת. וכתב שע"י הדיבור והבל הפה, מעוררים גלי הקול הגברת זרם החשמל, ומעלות החום עולים ויורדים בו, מוסיפים וגורעים ממנו, ויש בזה משום מבעיר ומכבה, וכפי שכתבו בשו"ת עצי הלבנון (סי' י') ובספר ילקוט הגרשוני (א"ח סי' ש"ז סק"י). אלא שיש לדון שמא זו הבערה כלאחר יד.

ואמנם כתב להוכיח שיש לחייב על דיבור והבל פה משום הבערה, ולא אמרינן שהיא הבערה כלאחר יד, ממה שכתב בשו"ת הלק"ט (ח"ב סי' צח), שההורג נפש ע"י שם או כישוף הרי זה כזורק חץ להרוג כיון שבדיבורו עבד מעשה. וכן כתב ה'מעשה רוקח' (פכ"ד מה' שבת ה"ז) שההורג ע"י הזכרת שם המפורש בשבת, כמו שהרג משה רבינו את המצרי, הרי זה אב מלאכה של נטילת נשמה וחייב, כי מה לי ע"י סייף ומה לי ע"י שם, והרי קי"ל שעקימת שפתיו הוי מעשה. ומוכח שחייב מיתה ע"פ דיבורו, והוא הדין לענין מלאכת הבערה בשבת שנחשב מבעיר כדרכו.

אלא שהעיר על כך ממה שכתב החתם סופר (ח"ו סי' כט) בשם השל"ה הקד', שהנה הקשה הרא"ש (פ"י דפסחים סי' יג) לדברי

ישראל בן מאיר דב ז"ל ע"י וינבך
אפרים בן גורגיה דגמי ז"ל
משה בן איטו אלול ז"ל

שלום רפאל בן עפיה ירימי ז"ל
שמואל בן שלמה ובנת ואדעי ז"ל
חנה בת ידידה אליהו ע"ה

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאז"ה בת האג"ה ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה ♦ צביה בת סרה ע"ה

ד. אמנם דעת ה'פני יהושע' (בבא מציעא נט, א) שדין "וחי בהם ולא שימות בהם" נאמר גם בבני נח. ולפי זה מיושבת הקושיא הנ"ל לגבי משה רבינו שלא מל את בנו משום שגם בבני נח נאמר "וחי בהם". אלא שלדבריו קשה מהמיילדות שמסרו נפשם. ויש ליישב כהתירוץ הראשון שלהמהר"צ חיות. אך צריך עיון לדבריו מתמר.

"ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו" (שם)

במסכת נדרים (לא, ב) אמרו "ר' יהושע בן קרחה אומר, גדולה מילה שכל זכויות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה, שנאמר ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו".

והקשה בשו"ת **יביע אומר** (ח"ה או"ח סי' יג') שהרי העוסק במצוה פטור מן המצוה, ומכיון שהיה משה עסוק בגאולתן של ישראל למה נענש על שלא התעסק במילה נואין לומר שמה נענש משום שבאותה שעה הוא עסק במלון ולא בהליכה בפועל למצרים, שכן במסכת סוכה (כה, א) מבואר שהעוסקים במצוה פטורים מן המצוה אף בשעת חנייתן (ר.ג.א.).

ובשלמא לשיטת **רש"י ותוספות** (סוכה, שם) שהעוסק במצוה אינו נפטר ממצוה אחרת אלא אם כן המצוה האחרת מפריעה לו לקיים את המצוה שעוסק בה, יש לומר שמכיון שבאותה שעה לא היה משה טרוד במצוה, שהרי הוא היה עסוק במלון, על כן לא חל עליו הפטור של "עוסק במצוה פטור מן המצוה". אך לשיטת **הר"ן** שדין "עוסק במצוה פטור מן המצוה" נאמר גם כאשר ניתן לקיים את המצוה האחרת, מדוע אם כן נענש משה, והרי הוא עסק במצוה הקב"ה ללכת למצרים?

ותירץ על פי דברי **האור זרוע** שדין זה ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה" נלמד מפסוק, וניתנה תורה ונתחדשה הלכה, אבל קודם מתן תורה היה חייב.

האזינו לשיעורי הרב ראובן גולן

ב'קול הלשון' בטל' 03-6171001

לשיחות האחרונות יש להקיש 1-1-2-48-1-1

לדרך סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשה שלשה ימים, הקב"ה ציוני לך שוב מצרים. ומפני מה נענש מיתה? לפי שנתעסק במלון תחילה".

והנה כתב **הרמב"ם** (פ"ה מיסוה"ת ה"ד) "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו". ו**ביביע אומר** (ח"ו יו"ד סי' יג') חידש מרן זיע"א שדין זה שייך רק בישראל שנאמר בהם "וחי בהם ולא שימות בהם", אך בן נח רשאי להחמיר על עצמו ולמסור נפשו על אף שאינו מחוייב בכך, ומשום שלא נאמר בהם "וחי בהם".

והביא ראייה לכך מדברי **הרא"ם** בפרשתנו שהקשה, איך עבר משה רבינו על מצות מילה משום פיקוח נפש שחשש לסכנת הולד, והלא עדיין לא ניתנה התורה שנאמר בה "וחי בהם" ולא שימות בהם. ותירץ שמה ידע מסברא שיותר טוב לבטל מצוה אחת במקום סכנה כדי שיוכל לקיים אחר כך את כל המצוות, ממה שיקיים מצוה אחת ויבטל כל המצוות. ומוכח שלגבי בן נח אין איסור משום וחי בהם ולא שימות בהם נומה שנאמר "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש", היינו שלא במקום מצוה].

ב. והנה לעיל (א, יז) נאמר "ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן", ודרשו חז"ל **במסכת סוטה** (יא, ב) "מלמד שתבען לדבר עבירה ולא נתבעו".

והקשה **המהר"צ חיות** (שם) שהרי אין בן נח מצווה למות על קידוש השם, ואם כן כיצד סירבו המיילדות להישמע לפרעה והרי היה יכול להורגן. ותירץ שהן ידעו שאם יסרבו לא יהיה בזה סכנת נפשות, כפי שבאמת אירע לבסוף. ועוד תירץ, שאף שלא היו מצוות על כך מכל מקום החמירו על עצמן למסור נפשם על קידוש השם. ומשום שרק לישראל אסור להחמיר על עצמו וליהרג ולא לבני נח.

ג. ועפ"ז יש ליישב הקושיא לגבי תמר, שלכאורה כיצד רצתה למסור נפשה על מנת שלא להלבין פני יהודה. והרי לשיטת הרמב"ם אסור להחמיר על עצמו בשאר מצוות וליהרג? ועל כרחק שלתמר היה דין של בני נח שרשאים להחמיר ולמסור נפשם משום שלא נאמר בהם "וחי בהם". וכן כתב ה'משך חכמה' בפרשת וזאת הברכה.

בקרום יצא לאור ב"ה ספר 'רביד הזהב' מאת הרב ראובן גולן שליט"א ראש כולל 'שערים המצויינים', ובו סיכום וביאור הלכות ומלאכות שבת מסוגיות הגמ' טוש"ע ומשנ"ב ועד לדעת אחרוני זמננו [מועיל במיוחד למגידי שיעורים ולנבחנים במבחני ההסמכה לרבנות הראשית].

המעוניינים להקדיש ולהנציח לע"נ וכן להצלחה וכיוצ"ב יפנו בטל' 050-4122172

ורדה בת סאלם יששכר ע"ה ♦ יצחק בן חוסין מונייער ז"ל ♦ מכילה בן חוחילה כהן ז"ל

קמי בת מנטינה ולנסי ע"ה
שלמה בן סוזן שרה אלפסי ז"ל
ניסים בן מרים בן עטר ז"ל

סאלח בן יעקב גרמה ז"ל
שלום בן יאיר נסרתי ז"ל
שלום בן אסתר דרעי ז"ל

שמעון בן אסטרינה חסיד ז"ל
מרים בת צדוק מוקעב ע"ה
זרין בת טלת נסרתי ע"ה